

عشق در شعر منوچهری دامغانی

علی محمد سهراب نژاد

مدرس زبان و ادبیات فارسی دانشگاه فرهنگیان ایلام

یوسف محمدی اوندی

دانشجوی کارشناسی آموزش زبان و ادبیات فارسی دانشگاه فرهنگیان ایلام

سعید مرادی بردبران

دانشجوی کارشناسی آموزش زبان و ادبیات فارسی دانشگاه فرهنگیان ایلام

امیرمظفر مرادی ارشد

دانشجوی کارشناسی آموزش زبان و ادبیات فارسی دانشگاه فرهنگیان ایلام

مهدی سروستانی

دانشجوی کارشناسی آموزش زبان و ادبیات فارسی دانشگاه فرهنگیان ایلام

چکیده

عشق و عاشقی از جمله مضامین خاص مورد توجه شاعران در ادبیات فارسی و غیر فارسی بوده و از جمله مفاهیمی است که هم شاعر و هم مخاطب آن را با طیب خاطر می پسندند. منوچهری از شاعران برجسته و معتبر ادبیات فارسی است و تجارب و آثار ارزشمندی در زمینه‌های مختلف از جمله در توصیف عشق و حالات عاشقی دارد. بررسی و واکاوی جوانب مقوله عشق و عاشقی در شعر و فکر منوچهری ضروری است. این پژوهش به شیوه‌ی اسنادی به همراه تحلیل و تفسیر به بررسی جایگاه و تحلیل ابعاد عاطفی، فلسفی و عرفانی، تصویرسازی و سمبلیسم و بعد زمانی و مکانی عشق در شعر منوچهری دامغانی پرداخته است. نتایج پژوهش نشان می‌دهد شاعر به فراوانی از تصاویر استفاده می‌کند که هر یک نشانگر یک بُعد خاص از عشق هستند. در شعر او نوعی عشقی معنوی و معرفتی که بیانگر بعد فلسفی عشق است وجود دارد. عشق را به عنوان یک تجربه فرهنگی و عرفانی ترسیم می‌کند. گاهی عشق به معنای عشق ماورالطبیعه یا عشق الهی تصور می‌شود. او با تلفیق کلمات و تصاویر، مخاطبان خود را به دنیایی انتقال داده که در آن عشق به صورتی جدید و جذاب تجربه می‌شود. عشق به عنوان یک موضوع مرکزی و پررنگ در شعرهای منوچهری دامغانی نمود دارد و نمایانگر حالات ذهنی و احساسی شاعر است. شعر منوچهری با تمرکز بر بعد مکانی عشق، خواننده را به یک سفر فراموش‌نشدنی و تأملی در عالم زیبای شعر می‌برد و گاه عشق در شعر او از محدودیت‌های زمانی معمولی فراتر رفته است.

واژگان کلیدی: منوچهری، عشق، عاشقانه، احساس

مقدمه و بیان مسئله

منوچهری، شاعر گرانقدر ایرانی قرن پنجم، که با شعرهای خاص و شاعرانه‌اش توانسته است، جایگاه ویژه‌ای در تاریخ ادبیات فارسی به دست آورد. او از جمله شاعران مهم و ماندگاری است که در نگاهی آینده‌گرا، مفاهیمی چون عشق، طبیعت، مذهب و انسانیت را در آثار خود به تصویر کشیده است. از میان این مفاهیم، مفهوم عشق به عنوان یکی از مهمترین و پرکاربردترین مضامین در شعرهای دامغانی منوچهری است که به طور گسترده و ژرف مورد استفاده قرار گرفته است، نمونه‌ای از توصیف عشق در شعر منوچهری:

دلم ای دوست تو دانی که هوای تو کند لب من خدمت خاک کف پای تو کند
تا زیم، جهد کنم من که هوای تو کنم بخورد بر ز تو آنکس که هوای تو کند
شیفته کرد مرا عشق و ولای تو چنین شایدم هر چه به من عشق و ولای تو کند
نکنم با تو جفا، و تو جفا قصد کنی گذارم که کسی قصد جفای تو کند (منوچهری، ۱۳۷۴: ۶۵)

در مقاله که به توصیف عشق در شعر منوچهری دامغانی می‌پردازیم، به بررسی و تحلیل شیوه‌ها، اندیشه‌ها و احساساتی که این شاعر زنده و پویا به خوبی در اشعار خود به تصویر کشیده است، می‌پردازیم. منوچهری، توانسته است احساسات گوناگون عاشقی و عشق را به صورتی بیان کند که عمیق‌ترین وجوه انسانی، به زبان شعر ارتقا یافته و در اندیشه و ذهن شاعر و خواننده جاودانه شده است. او با استفاده از تصاویر شگفت‌انگیز طبیعت، نسبت دادن احساسات عاشقانه به اشیاء و پدیده‌های محیط اطراف خود، توانسته است زبان شعر خود را به زبان عشق تبدیل کند.

منوچهری در اشعار خود، مفهوم عشق را به عنوان یک نیروی محرکه، متفاوت و ژرف انسانی، قرار داده و با ارائه تصاویر زیبا و مفهومی تازه، این موضوع را به تصویر کشیده است. او از تصاویر غنی و جذابی استفاده کرده که عشق را به یک تجربه عمیق و خوب تبدیل می‌کند. شاعر با توصیف‌های غنی احساسی و معانی پویا، عشق را به عنوان یک تجربه انسانی بی‌نهایت توصیف می‌کند. او از تصاویری چون گل، باغ، باد، آسمان و... استفاده می‌کند تا جنبه‌های مختلف و رنگارنگ عشق را تبیین کند. به علاوه، منوچهری در اشعار خود به تناقضات و تنهایی‌های موجود در روابط عاشقانه نیز پرداخته است. او به رویدادهای خلقی و عمیق داستان عشق و عاطفه پرداخته و در این خلیات، تضادات و پیچیدگی‌های موجود را به تصویر کشیده است. در نتیجه، می‌توان گفت که منوچهری با توانایی‌های شعری و عاطفی خود، توانسته است عشق را به عنوان یک مفهوم عمیق و پویا به تصویر کشیده و احساسات و تجربیات عاشقانه را با زبانی زیبا و شگفت‌انگیز ارائه دهد. این عشق زیبا و بی‌پایان تلاشی برای نزدیک‌تر کردن انسان به اعماق دل و ذات خود و تجربه عمیقی از وجود و عالم بیرون را ایجاد می‌کند.

روش تحقیق

روش تحقیق در این مقاله اسنادی و به شیوه تحلیل و تفسیر به صورت مروری است.

اهداف تحقیق:

الف) هدف کلی: بررسی ابعاد توصیف عشق در شعر منوچهری دامغانی

ب) اهداف جزئی:

- بررسی بعد عاطفی عشق در شعر منوچهری

- بررسی بعد فلسفی و عرفانی عشق در شعر منوچهری

- بررسی بعد تصویرسازی و سمبلیسم عشق در شعر منوچهری

- بررسی بعد زمانی و مکانی عشق در شعر منوچهری

پیشینه تحقیق

در مورد توصیف عشق در شعر منوچهری دامغانی، که یکی از شاعران برجسته قرن پنجم هجری است، تحقیقات و مطالعات متعددی انجام شده است که سعی در تجزیه و تحلیل شاعری و آثار او داشته‌اند. مطالعات و تحقیقات مختلفی در حوزه تحلیل شعر منوچهری و توصیف عشق در آثار او انجام شده است. به عنوان مثال، برخی تحقیقات معتقدند که شعر منوچهری به عنوان یکی از شعرای عشق ایرانی، به وضوح عناصر عشق و وفاداری را در آثار خود به تصویر کشیده است. در این باب، دکتر مهران رضانی، مقاله بازی با کلمات عشق را در سال ۱۳۹۶، منتشر کرده‌اند. همچنین از جمله بررسی‌های انجام شده می‌توان به تحلیل ساختار شعری او، موضوعات عشق و معنویت در شعر او، و تأثیرات فرهنگی و اجتماعی در آثار او اشاره کرد. مطالعات مانند کتاب‌ها، مقالات و پایان‌نامه‌ها در زمینه شعر منوچهری انجام شده‌اند که به بررسی عمیق‌تر زندگی، شخصیت و اثرات او بر ادبیات فارسی پرداخته‌اند. کتاب زندگی در قصیده، اثر علیرضا انصاری، مقاله محمد علی رضوانی با عنوان گرایش‌های عاشقانه در شعر منوچهری و... از جمله این آثار است. این تحقیقات بیشتر در دسته‌بندی و تحلیل شعری شاعر و بررسی موضوعات و ایده‌های او تمرکز دارند. به عنوان مثال، تحقیقاتی در زمینه تأثیر شرایط اجتماعی و فرهنگی تحت امپراتوری سلجوقی بر شعر منوچهری، تطابق اشعار او با اعتقادات دینی و عرفانی زمان خود، و تأثیر مفاهیم ادبی و فلسفی در شعر عشق و معنویت او صورت گرفته است. در کل، تحقیقات مختلفی در زمینه شعر منوچهری دامغانی انجام شده است که به بررسی عمق و جزئیات اشعار او و توصیف عشق در آثار او پرداخته‌اند. این تحقیقات در کل به درک بهتر از معنی و ارزش شعر منوچهری و نگاه به او به عنوان یکی از مهم‌ترین شاعران عاشقانه و عارفانه دوران خود کمک کرده‌اند.

ادبیات تحقیق

منوچهری دامغانی، یکی از شاعران برجسته و معروف قرن پنجم هجری است که شعرهای عاشقانه و عرفانی با زیبایی‌های فراوانی دارد. او با دستیابی به درجاتی عالی از هنر شعر، توانسته است عشق را به شکل‌های مختلف در اشعار خود به تصویر بکشد و احساسات عمیق عاشقی را به زبان شعر بیان کند. در این متن، سعی شده است که توصیف عشق در شعر منوچهری نه تنها از منظر داستانی و عاطفی بلکه از دیدگاه هنری و فلسفی نیز بررسی شود. در شعرهای منوچهری، عشق به عنوان یکی از متن‌های اصلی و مهم مطرح است. او عشق را به عنوان یک نیروی الهی و زیبایی بی‌پایان توصیف می‌کند که قلب و روح عاشقان را فرا می‌خواند. شاعر از زبان زیبا و شیوا خود، پرده‌های پنهانی عشق را برمیدارد و عطر و بوی عشق را در شعرهایش شهودی بی‌نظیر ایجاد می‌کند (آذرنگ، ۱۳۹۴: ۲۲).

منوچهری به خوبی موضوع عشق را در اشعار خود توصیف می‌کند. او عشق را به عنوان یک نغمه‌ی دلربا و رمز فرازگیر زندگی نشان می‌دهد. شعرهای او پر از احساس و عاطفه، محبت و دیوانگی عاشقانه است که تاثیر ویژه‌ی خود را بر خوانندگان باز می‌گذارد. تصویرسازی‌های منوچهری درباره‌ی عشق به قدری زیبا و غریب است که خواننده را به دنیایی از دلنوشته و عشق غوطه‌ور می‌کند. از دیگر جنبه‌های مهم توصیف عشق در شعر منوچهری، تأثیر عرفانی و فلسفی در اشعار او است. او عشق را به عنوان زبانی از حضور الهی و رابطه با خدا تجربه می‌کند و این تجربه را به وسیله‌ی اشعار خود منعکس می‌کند. فلسفه عشق در شعر منوچهری، علاوه بر احساسات عاطفی، بر ایده‌های عرفانی و عمیقی مبتنی است که از سطح ظاهری شعر به دلایل و اسراری عمیق تر می‌رسد. در چنین شعرهایی زیبا و عاشقانه، منوچهری مهارت خود را در بیان احساسات بی‌نظیر نشان می‌دهد و عشق را به عنوان یکی از مهمترین موضوعات شعری خود مطرح می‌کند. شعرهای او زیبا، عمیق و پرمعناست که معانی گوناگون عشق را با زبانی آرام و دلنشین برای خواننده عرضه می‌کند. در پایان، می‌توان گفت که توصیف عشق در شعر منوچهری دامغانی، نه تنها نمونه‌های برجسته از شعر عاشقانه ایرانی است بلکه نمونه‌ای است از هنر و ابداع در بیان احساسات عمیق و عشق بازمانده، که تا همیشه در دل ما خواهد ماند.

منوچهری دامغانی شاعری است که توانسته است ابعاد گوناگون عشق را به شیوه‌های مختلف در شعرهایش توصیف کند. او با استفاده از فرهنگ و فلسفه‌های خود، ابعاد عشق را به نحوی منحصر به فرد و عمیق در اشعارش بازتاب دهد، از جمله این ابعاد: ۱- ابعاد عاطفی: یکی از ابعاد اصلی توصیف عشق در شعرهای منوچهری، ابعاد عاطفی و احساسی است. او با استفاده از زبان شعر و اشعار زیبا، احساسات عمیق و عاشقانه خود را به تصویر می‌کشد. این احساسات شامل محبت، شوق، غم، شادی و دیگر احساسات هیجانی و عاطفی است که در اشعارش به خوبی به تصویر کشیده می‌شود. منوچهری، شاعر بزرگ ایرانی قرن پنجم هجری قمری، با نام کامل "ابوالعباس منوچهر بن محمد بن عبدالرحمن" شناخته می‌شود. وی از جمله شاعران معاصر حافظ بوده و شعرهای زیبایی را درباره‌ی مفاهیم عاشقی و عشق به ارمغان آورده است. شعرهای منوچهری بیشتر درباره‌ی موضوعات عاشقی و بی‌اینگونه عشق غمگین می‌باشند. او یک سبک شعری غنی و احساسی داشته و عمیقاً در متن‌های خود به بی‌سر و صداهای عاطفی عشق می‌پرداخت (حقی، ۱۳۹۸: ۳۸). در شعر منوچهری، بعد عاطفی عشق به وضوح دیده می‌شود. وی احساسات و اندوه‌های عاشقانه را در اشعار خود با زبانی آهنگین و زیبا به تصویر می‌کشد. او در شعرهایش به حالات روحی و درونی عاشقانه پرداخته و احساساتی ژرف و جسورانه را با بیان زبانی زیبا و شاعرانه جلوه می‌دهد. وی با زبانی غنی و سازنده، احساسات عمیق عاشقانه را به تصویر می‌کشد و خواننده را در دنیایی از احساسات و اندوه‌های عاشقانه فرو می‌برد. منوچهری از زبان ساده و صادقانه‌ای برای بیان عشق و عاطفه استفاده می‌کند و این امر باعث جاودانه‌سازی شعرهایش و تأثیرگذاری بیشتر در اذهان خوانندگان می‌شود. او در شعرهایش به تلفیق عشق با اندوه و غم، زیبایی عاشقانه و حس‌های دلیرانه پرداخته است و این امر باعث می‌شود که اشعار منوچهری همچون نقاشی‌های زیبا و زنده شده از دنیای عشق باشند. به طور کلی، شعر منوچهری با تمرکز بر عاشقانه‌ها و احساسات عمیق عاشقانه، تصویر زیبایی از بعد عاطفی عشق را به ارمغان می‌آورد و خواننده را وارد دنیای شگفت‌انگیز و جذاب عشق می‌کند. اشعار او همچنین نشان‌دهنده استعداد شاعرانه و تأثیرگذاری او در ادبیات فارسی در قرن پنجم هجری قمری است.

ای تو دل آزار و من آزرده دل دل شده ز آزار دل آزار، زار

گر دل من باز ببخشی به من جور مکن لشکر تیمار مار (لاهوئی، ۱۳۷۷: ۵۲).

۲- ابعاد فلسفی و عرفانی: منوچهری عشق را به عنوان یک ارتباط عمیق بین آدمی و خدا نیز توصیف می‌کند. او اعتقاد دارد که عشق نه تنها یک احساس بین انسان‌ها است بلکه نشانه‌ای از وجود الهی و حضور الهی در زندگی است. از این رو، ابعاد فلسفی و عرفانی عشق در شعرهای منوچهری، از جمله ابعاد مهم تحلیلی است که در اشعار او می‌توان یافت. موضوع "بعد فلسفی عشق در شعر منوچهری"، با توجه به زمان و مکانی که منوچهری در آن شاعری بود، موضوعی بسیار جذاب و پر از ارزش است. منوچهری یکی از شاعران برجسته قرن پنجم هجری بود که طی دوره بازگشت به شعر عربی، به خصوص شعر غزل، به سرانجام خود رسید. او شاعری بسیار دانا و دلسوز بود که در شعر خود به بیان مفاهیم عمیق و فلسفی مانند عشق، جمال، و روحانیت پرداخت.

بعد فلسفی عشق، به عنوان یکی از موضوعات مهم و پرکاربرد در شعر منوچهری، دارای چندین جنبه مختلف است که در شعرهای او به وضوح مشهود است. یکی از نکات مهم در شعر منوچهری، برجستگی عناصر عشق و عشق معنوی است. او در شعرهای خود به بررسی و بیان نوعی عشقی معنوی و معرفتی می‌پرداخت که از آن به عنوان بعد فلسفی عشق می‌توان یاد کرد.

منوچهری در شعرهای خود، عشق را به عنوان یک تجربه فرهنگی و عرفانی ترسیم می‌کند. او اغلب به تعبیر عشق به عنوان راهی برای نزدیکی به خدا و دستیابی به حقیقت پرداخت. در شعرهای منوچهری، عشق به خدا، به پیامبر، به دانش، و به زیبایی طبیعت به وضوح مشهود است. او از عشق به عنوان یک قوت قدرتمند در زندگی و هنر استفاده می‌کند که انسان را به سوی پایان‌ناپذیر جستجو و فهم معنویتها می‌کشاند.

در تحلیل بعد فلسفی عشق در شعر منوچهری، لازم است به نقش و اهمیت این موضوع در زندگی و هنر او پرداخت. شعرهای او، علاوه بر زیبایی‌شناسانه بودن، دارای عمق و ارزش‌های عمیق فلسفی هستند که نیازمند تحلیل و بررسی دقیق هستند. از طرف دیگر، تأثیر منوچهری بر ادبیات فارسی و عربی بسیار بزرگ بوده و او ماندگاری خود را در ادبیات عربی به خوبی به رخ کشیده است. منوچهری به عنوان یکی از شاعران برجسته ادبیات فارسی و عربی همواره تحسین و تقدیر شده است. شاعری که عقاید فلسفی و اخلاقی خود را از طریق شعری زیبا و شگفت‌آور ارائه داده و ارزشمندترین آثار خود را برای بررسی عمق عشق و عرفان به تصویر کشیده است (رضوانیان و مقدسی‌نسا، ۱۳۹۲: ۵۰).

با توجه به اینکه منوچهری یک شاعر طبیعت‌گرا بوده و موضوعات فلسفی و عرفانی، به ویژه عشق به خدا، در شعرهای او به وضوح دیده می‌شود، می‌توان ادعا کرد که مفاهیم عشق و عرفان یکی از مهمترین محورهای شعر منوچهری بوده است. او به عنوان یک شاعر مشهور و با تأثیری بر ادبیات فارسی و عربی، توانسته است بر ارزش و اهمیت عشق به عنوان یکی از اصول اساسی انسانی تأکید کند و اثرات بی‌پایان این عشق معنوی را در اثرهای خود به تصویر بکشد. در نهایت، باید توجه داشت که شرح یک موضوع چندگانه و پیچیده همچون "بعد فلسفی عشق در شعر منوچهری" انجام و تحلیل یافتن این مبحث زمان و توجه بسیاری می‌طلبد و نمی‌توان انتظار داشت که تمامی جنبه‌ها و عوامل مؤثر بر این موضوع در یک متن کوتاه به صورت کامل بیان شوند.

موضوع عشق به عنوان یکی از موضوعات مهم و برجسته در شعر ادبیات فارسی همواره مورد توجه شاعران بوده است. منوچهری به عنوان یکی از شاعران برجسته قرن پنجم هجری، از عشق به عنوان موضوع مورد علاقه‌اش برای شعرسرایی و اشعار انتخابی خود استفاده کرده و این مفهوم را در قالب بعد عرفانی به تصویر کشیده است. عشق به عنوان یکی از احساسات اساسی انسانی، به دو شکل تجربیدی و جسمانی در ادبیات و فلسفه بحث شده است. در تعریف متقابل عشق به دیوانگی و افراط که در آن عاشق دچار فراموشی از خود و واقعیت می‌شود و عشق به عنوان یک حس متعارض با جهان خارجی معنا دیده می‌شود. از طرف دیگر، عشق به عنوان رویکردی عمیق و معنوی به زندگی، بازشناسی ارتباط بین فرد و آفرینش، و همچنین به دست آوردن آگاهی و معرفت از طریق اندیشه و قلب تعریف می‌شود.

عرفان نیز به معنای رسیدن به مراتب اعلی و پویای دینی، باوری یا تجربی است که بیشتر به تجربه شخصی و خودشناسی انسانی پرداخته و معاشرت آن با خالق و خلق و خوی خداوند و همچنان با نیازهای جهان متأثرات مذهبی کهنگی محضر فلسفه و عرفان و دینی است. منوچهری به عنوان یکی از شاعران زبان فارسی با تأثیر و نقش بسزایی در تکوین و توسعه شعر فارسی داشته است. او در اشعار خود به بیان مفاهیم عمیق عشق پرداخته و عرفان و فلسفه را به عنوان بستری برای بیان این مفاهیم مورد بحث و اندیشه قرار داده است. منوچهری در شعرهایش آرمانی بسیار بزرگی از عشق را نمایش داده است، عشقی که ارتباط عاقلانه‌ای با دین، حکمت و عرفان داشته و نه جرقه‌های قلبی‌ای که در هر لحظه فوران می‌کند.

در اشعار منوچهری، عشق به یک مفهوم متعالی و فراموشناپذیر تبدیل شده است، که شامل عشق به خدا، عشق به طبیعت، عشق به تمامی مخلوقات و همچنین عشق به عرفان و حکمت دینی می‌باشد. او با توجه به معانی عرفانی عشق، از زبان شعر به بیان این مفاهیم عمیق و خلاقانه پرداخته است و این امر تشکیل دهنده یکی از مهمترین ویژگی‌های شعر منوچهری در قرن پنجم هجری بوده است. در اتمام این تحلیل، می‌توان نتیجه گرفت که شعر منوچهری به عنوان یکی از شاهکارهای ادبیات فارسی که با عمق فلسفی و حس عرفانی برجسته در آن شناخته می‌شود، می‌تواند به عنوان یک المان مهم برای درک عشق و عرفان در شعر ادبیات فارسی مورد مطالعه و تحلیل قرار گیرد. منوچهری با عشق و عرفان، به زیبایی درونی و عمیقی از زندگی و مفاهیم انسانی پرداخته و اشعاری خالص و ناب خلق کرده است که همواره به عنوان یک الگوی شاعری با ارزش در ادبیات فارسی شناخته می‌شود.

تاریک شد از مهر دل افروزم روز شد تیره شب، از آه جگر سوزم روز

شد روشنی از روز و سیاهی ز شبم اکنون نه شبم شبست و نه روزم روز (لاهوئی، ۱۳۷۷: ۴۹).

۳- ابعاد تصویرسازی و سمبلیسم: توصیف عشق در شعر منوچهری از توانایی فراوان این شاعر در تصویرسازی و استفاده از سمبل‌ها و تشبیهات نشان دهنده ابعاد دیگری از این موضوع است. او از تصاویر زیادی در شعرهایش استفاده می‌کند که هر یک نشانگر یک بُعد خاص از عشق هستند. این تصاویر، مثل گل، باغ، رود، برگ، آب و آتش، به تلاش او برای توصیف زیبایی و ارزش عشق در شعر کمک می‌کنند.

منوچهری شاعری بزرگ ایرانی است که در قرن پنجم هجری، در دوره ای که به عنوان عصر شعر ایرانی معروف است، فعالیت خود را آغاز کرد. در شعرهای او، تصویرسازی و سمبلیسم عشق موضوعات بسیار مهمی بودند که در شعرهای او به وفور به کار رفته‌اند. منوچهری با استفاده از تصاویر شعری پردازنده و سبکی ملایم، عشق را به شکل‌ها و فرآیندهای مختلف به تصویر کشید و از سمبل‌ها و واژگان باریک شعرش برای ارتباط مستقیم با خواننده استفاده کرد. ابعاد عمیق عشق در شعرهای محمد منوچهری خیلی وسیع است و او به شکل‌ها و جنبه‌های مختلف آن را مورد بررسی و تحلیل قرار داده است. عشق در شعرهای منوچهری می‌تواند به معنای عشق ماورالطبیعه یا عشق الهی باشد، همچنین می‌تواند به عشق مادی و زمینی نیز اشاره داشته باشد. در برخی از شعرهای او، عشق به عنوان پرچم رهنمون حیات و زندگی ظاهر شده و در برخی دیگر، عشق به عنوان یک ملائمت و نیایش الهی تداعی شده است (بهشتی، ۱۳۹۰: ۱۱).

در شعرهای منوچهری، سمبل‌های متنوعی به کار رفته‌اند که به بیان عشق و احساسات آن کمک می‌کنند. از جمله این سمبل‌ها می‌توان به گلاب، باغبانی، آب، آینه، طوبی، شور، باد، باران و غیره اشاره کرد. هر یک از این سمبل‌ها در شعرهای منوچهری نقش ویژه‌ای دارند و عشق را به تصویر کشیده و زیبایی آن را افزایش می‌دهند. یکی از ویژگی‌های شعر منوچهری، نوآوری و خلاقیت در استفاده از زبان و تصویرسازی است. وی با انتخاب کلمات دقیق و انتقال معانی عمیق، توانسته است عشق را به نحوی زیبا و قابل تصور به تصویر بکشد. از طریق تلفیق کلمات و تصاویر، منوچهری مخاطبان خود را به دنیایی انتقال داده که در آن عشق به صورتی جدید و جذاب تجربه می‌شود.

با توجه به بالا، می‌توان نتیجه گرفت که شاعری چون منوچهری با به کار گیری تصویرسازی و سمبلیسم عشق، توانسته است در شعرهای خود احساسات و افکار پیچیده و عمیق خود را به زیبایی بیان کند. او عشق را به صورت یکی از بزرگترین نیروهای جهان و یکی از مهمترین عناصر زندگی انسان‌ها تصویر می‌کند و از آن به عنوان منبع الهی و موجودیتی مهم برای زندگی

برجسته برای انسان‌ها صحبت می‌کند. منوچهری با استفاده از زبان شعری زیبا و تصویرسازی شگرف، عشق را به عنوان یک مفهوم گسترده و رمزنگاری شده، به خوبی به تصویر کشیده و مخاطبان خود را در دیالوگ و تفکر عمیقی درآورده است. آثار او بازتاب عمیقی در ادبیات فارسی دارند و تاثیر خود را در طول تاریخ گسترش داده‌اند. به عنوان یک نتیجه، منوچهری با تصویرسازی و سمبلیسم عشق، علاوه بر اثر برجسته و زیبایی که ایجاد کرده است، موفق به ارتقای شعر ایرانی به یک سطح جدید از ابداع و خلاقیت شده است و میراث بزرگی را به عنوان یکی از بزرگترین شاعران قرن پنجم به جلوه کرده است.

ای کرده سپاه اختران یاری تو فخرست جهان را به جهانداری تو
مستند مخالفان ز هشیاری تو بخت همه خفته شد ز بیداری تو (لاهوئی، ۱۳۷۷: ص ۵۲).

می بر کف من نه که طرب را سبب اینست آرام من و مونس من روز و شب اینست
تریاق بزرگست و شفای همه غمها نزدیک خردمندان می را لقب اینست (لاهوئی، ۱۳۷۷، ص ۵۱).

۴_ ابعاد زمانی و مکانی: در شعرهای منوچهری، عشق به عنوان یک مفهوم زمان‌بندی نشده و مکان‌بندی نشده، به عنوان یک حقیقت کلی و قطعی توجه شده است. او از زمان و مکان به عنوان محدوده‌هایی که عشق را محدود نمی‌کنند، خودداری می‌کند و این ابعاد زمانی و مکانی را در توصیف عشق در اشعارش نادیده می‌گیرد.

هنرمندان همواره به وسیله هنر خود توانمندی دارند تا مفاهیم پیچیده‌ای را به زیبایی و عمق بیان کنند. شاعران از همه ی هنرمندان، توانمندند با استفاده از کلمات و تصاویر، احساسات و افکار خود را به شیوه‌ای چند بُعدی به مخاطبان منتقل کنند. در این راستا، منوچهری به عنوان یکی از بزرگترین شاعران ایران، در شعرهای خود به بُعد زمانی عشق پرداخته و این مفهوم پیچیده را به شیوه‌ای منحصر به فرد گسترش داده است. در شعر منوچهری، عشق به عنوان یکی از موضوعات اصلی و مهم بیشتر شاعری‌های زمان خود تداعی می‌شود. او از زمان به عنوان یک ابزار برای بیان مفهوم عشق استفاده می‌کند. از گذشته تا حال و از حال تا آینده، منوچهری با تصویرسازی و سمبل‌هایی از زمان، عشق را به تصویر می‌کشد و مفاهیم عمیق این احساس را بیان می‌کند.

یکی از جنبه‌های بُعد زمانی عشق در شعرهای منوچهری، تاثیر گذشته بر حال و آینده است. او در برخی از شعرها به گذشته و خاطرات عاشقانه اشاره‌هایی می‌کند که تأثیر زیادی بر حال و آینده عشق دارد. این ارتباط بین زمان‌های گذشته، حال و آینده، مفهومی رمزگونه را در شعر منوچهری ایجاد می‌کند که عمق و غنایی زیادی به مفهوم عشق می‌بخشد. همچنین، در شعرهای منوچهری، زمان به عنوان یک پارامتر مهم برای انتقال احساسات عشق استفاده شده است. او با بهره‌گیری از تصاویر زیبا از فصول، ساعات روز، شب و روز، زمان عشق را به شکل‌های مختلف گوناگون به تصویر می‌کشد و با خواننده رابطه‌ای عمیق و شفاف برقرار می‌کند. (منوچهری دامغانی، ۱۳۸۰: ۳۷).

بُعد زمانی عشق در شعر منوچهری نشان‌دهنده‌ی این است که عشق از محدودیت‌های زمانی معمولی فراتر رفته و ابعاد زیادی دارد. این شاعر با استفاده از زبان شعری زیبا و تصویرسازی عالی، توانسته است عشق را به عنوان یک مفهوم دارای بُعد زمانی گسترده و پویا به تصویر بکشد.

در نهایت، شعرهای منوچهری با تأکید بر بُعد زمانی عشق به عنوان یکی از جنبه‌های مهم و جذاب شاعری‌اش، اثرات عمیق و بی‌پایانی را بر خواننده‌های خود گذاشته و ارزش ویژه‌ی ادبیات فارسی را به نمایش گذاشته است. به عنوان یک خلاصه، شاعر منوچهری با تمرکز بر بُعد زمانی عشق در شعرهای خود، توانسته است احساسات عمیق و پیچیده عشق را به شیوه‌ای بی‌نظیر و دلچسب به تصویر کشد و از این طریق ارزشمندترین اثرات خود را خلق کند. او با ارتباط مضمون عشق با زمان در شعرهای خود، یکی از بزرگترین شاعران قرن پنجم هجری ایران شناخته شده است. در کل، منوچهری دامغانی با توانایی استثنایی خود در بیان احساسات و افکار، موفق به توصیف عشق از ابعاد مختلف شده است. شعرهای او با ترکیب زیبای عشق و عرفان، احساسی و فلسفی، سمبلیک و واقعیت‌گرا، یک تجربه زیبا و عمیق از عشق را برای خواننده ایجاد می‌کنند. این ابعاد متنوع توصیف عشق، از زیبایی‌های شعر منوچهری دامغانی را بیشتر به نمایش می‌گذارد و اشعارش را به یک شاهکار ادبی تبدیل می‌کند.

موضوع "بعد مکانی عشق در شعر منوچهری" به عنوان یکی از پرکاربردترین و پرمغزترین موضوعاتی است که توسط شاعران ادب فارسی مورد بررسی قرار گرفته است. شعر منوچهری، یکی از بزرگترین شاعران و ادیبان ادبیات فارسی در دوره قرون وسطی بود و در شعر خود به شکل عمیقی به مفاهیم مختلفی از جمله عشق، طبیعت، معنویت و بعد مکانی و تأثیرات آن در انسان‌ها پرداخت. بدون شک، عشق یکی از مهمترین موضوعات در شعر منوچهری بود که از آن به عنوان یک موضوع پردازش شده و در شعرهای او به تمامی زوایای آن پرداخته شده است. مفهوم "بعد مکانی عشق" اصطلاحی است که به تأثیر محل و مکان بر وصل و علایق عاشقانه اشاره دارد. منوچهری همچنین از این اصطلاح در شعرهای خود به طور فراوان استفاده کرده است. او در شعرهایش، عشق و احساسات عاشقانه را با تمامی جزئیات موقعیت جغرافیایی و مکانی توصیف می‌کند تا احساس بی‌کرانی را برای خواننده ایجاد کند.

نوبهار آمد و آورد گل و یاسمن
باغ همچون تبت و راغ بسان عدنا

آسمان خیمه زد از بیرم و دیبای کبود / میخ آن خیمه ستاک سمن و نسترن (لاهوئی، ۱۳۷۷: ۵۱).

همچنین منوچهری از مفاهیم تاریخی و فرهنگی در شعرهایش استفاده می‌کند تا به عمق احساسات عشقی خود بیافزاید. او زیبایی‌های طبیعی، خدانشناسی و انسان‌شناسی را در شعرهای خود به تصویر می‌کشد و در هر کدام از این موضوعات بر اثر بعد مکانی عشق تأکید دارد. منوچهری با استفاده از اصطلاحات غنی و صورت‌های تازه در شعرهایش، باعث می‌شود که خواننده در یک سفر عمیق و هیجان‌انگیز به دنیای عشق و احساسات خالص عاشقانه بروند. با دریافت ادبیات و شعر منوچهری، می‌توان به یک تجربه زیبا و جذاب از بعد مکانی عشق پی برد و از زیبایی‌ها و عمق شعرهای او لذت برد. (لاهوئی، ۱۳۷۷: ۱۱).

در نهایت، شعر منوچهری با تمرکز بر بعد مکانی عشق، خواننده را به یک سفر فراموش‌نشدنی و تأملی در عالم زیبای شعر و ادبیات فارسی می‌برد و این اثرات هنری او تا امروز همچنان بر بینندگان ادبیات اثر می‌گذارد. این موضوع یکی از مهمترین و جذاب‌ترین جنبه‌های ادبیات ایرانی است که به طور یاقینی در شعر منوچهری نمونه‌های زیبایی از آن را می‌توان یافت.

بحث و نتیجه‌گیری

با بررسی دقیق شعرهای منوچهری دامغانی، او را به عنوان یک شاعر عاشق، عشق را به عنوان مفهومی ژرف و پیچیده در شعرهای خود بیان کرده است. او از تصویرسازی، استفاده از مجاز و سبک شعری خاص خود، توانسته است احساسات و اندیشه‌های خود را نسبت به عشق به تمامیت بیان کند. شعرهای او نشان دهنده این است که عشق به عنوان یک موضوع عمیق و اساسی، همواره در ذهن و قلب او حضور دارد و موجب تولید آثار شعری زیبا و پرمعنا شده است. می‌توان گفت که عشق به عنوان یکی از اصول بنیادی ادبیات و شعر، در شعرهای منوچهری دامغانی به ویژه، با تمامی ابعاد و انواع آن بیان شده و از طریق زبان شعر و تخیل دست‌نویس شاعر، به یک موضوعی عمیق و جذاب تبدیل شده است. این بررسی‌ها باعث می‌شود تا عشق، به عنوان یک موضوع مرکزی و پررنگ، در شعرهای منوچهری دامغانی، به عنوان نمایانگری از حالات ذهنی و احساسی شاعر، مورد توجه و تحلیل قرار گیرد و خواننده را به تفکر و تأمل در این مفهوم هدایت کند. شاعر به فراوانی از تصاویر استفاده می‌کند که هر یک نشانگر یک بُعد خاص از عشق هستند. در شعر او نوعی عشقی معنوی و معرفتی که بیانگر بعد فلسفی عشق است وجود دارد. عشق را به عنوان یک تجربه فرهنگی و عرفانی ترسیم می‌کند. گاهی عشق به معنای عشق ماوراءالطبیعه یا عشق الهی تصور می‌شود. تلفیق کلمات و تصاویر، مخاطبان خود را به دنیایی انتقال داده که در آن عشق به صورتی جدید و جذاب تجربه می‌شود. عشق به عنوان یک موضوع مرکزی و پررنگ در شعرهای منوچهری دامغانی نمود دارد و نمایانگر حالات ذهنی و احساسی شاعر است. شعر منوچهری با تمرکز بر بعد مکانی عشق، خواننده را به یک سفر فراموش‌نشدنی و تأملی در عالم زیبای شعر می‌برد و گاه عشق در شعر او از محدودیت‌های زمانی معمولی فراتر رفته است.

در شعر منوچهری دامغانی، نگرشی معین به مفهوم عشق و روابط عاطفی مشاهده می‌شود. او در اشعار خود به تصویر کشیدن زیبایی‌ها و معانی عمیق عشق، مرگ عاشقانه، وابستگی به عشق الهی، و ارتباط بین عشق و تصوف پرداخته است. وی در اشعار خود از تصاویر شیرین و دلنشینی استفاده کرده تا عشق و احساسات عاطفی را به خوبی نمایش دهد. از آنجا که منوچهری به

عنوان یکی از شعرای عاشقانه شناخته می‌شود، در شعرهای او عشق به عنوان موضوع اصلی یا ثانویه حضور دارد. وی به تصویر کشیدن سختی‌ها و لذت‌های عشق، شرح پیچیدگی‌های روابط عاطفی و تأثیرات آنها بر زندگی انسانی می‌پردازد.

منابع

- ۱_ آذرنگ، محمدکاظم (۱۳۹۴)، نگاهی به مفهوم عشق و تحولات آن در شعر منوچهری دامغانی، مجله علمی پژوهشی ادبیات فارسی شماره ۷.
- ۲_ امامی افشار، احمدعلی (۱۳۷۴)، گزیده‌ی اشعار منوچهری دامغانی. تهران، نشر بابونه.
- ۳_ بهشتی، بهروز (۱۳۹۰)، تأثیر شراح و اشعار مترجمان در متن عربی دیوان منوچهری دامغانی، مجله تحقیقات ادبی و علوم انسانی، شماره ۴.
- ۴_ حقی، معصومه (۱۳۹۸)، بررسی تصویری عشق در شعر منوچهری دامغانی، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه تهران.
- ۵_ رضوانیان، فرخ و مهدی مقدسی‌نساج (۱۳۹۲)، مفهوم عشق در اشعار منوچهری دامغانی، مجله پژوهش‌های ادبی، شماره ۵.
- ۶_ لاهوتی، محمود (۱۳۷۷)، رنگ، تصویر، و موسیقی در شعر منوچهری دامغانی، نامه فرهنگ.
- ۷_ منوچهری دامغانی، ابوعلی (۱۳۸۰)، دیوان شاعر منوچهری دامغانی. انتشارات نگاه.

Love in Manochehri Damghani's poetry

Ali Mohammad SohrabNejad

Lecturer of Persian language and literature at Farhangian University of Ilam

Youssef Mohammadiavendi

Bachelor student of Persian language and literature education, Farhangian University of Ilam

Saeed Moradi Bardbaran

Bachelor student of Persian language and literature education, Farhangian University of Ilam

AmirMozaffar MoradiArshad

Bachelor student of Persian language and literature education, Farhangian University of Ilam

Mehdi Sarvestani

Bachelor student of Persian language and literature education, Farhangian University of Ilam

Abstract

Love is one of the special themes that poets pay attention to in Persian and non-Persian literature, and it is one of the concepts that both the poet and the audience like. Manochehri is one of the prominent and reliable Persian poets and has valuable experiences and works in various fields, including describing love and romantic situations. It is necessary to investigate and analyze the aspects of the category of love and romance in Manochehri's poetry and thought. This research has analyzed the emotional, philosophical and mystical analysis, imagery and symbolism and the temporal and spatial dimension of love in Manochehri Damghani's poetry using documentary methods. The results of the research show that the poet uses a lot of images, each of which shows a specific dimension of love. In his poetry, there is a spiritual and cognitive love that expresses the philosophical dimension of love. It depicts love as a cultural and mystical experience. Sometimes love is thought to mean supernatural love or divine love. With words and images, he has transported the audience to a world where love is experienced in a new and attractive way. Love as a central and bold theme in Manochehri's poems has a strong meaning and represents the mental and emotional states of the poet. Manochehri's poetry takes the reader to an unforgettable and reflective journey in beautiful poetry, and sometimes the love in his poetry has exceeded the usual time limits.

Keywords: Manocheri, love, romance, feeling .